humanitas

DECEMBER 1966
21STE JAARGANG NO. 6

VERSCHIJNT
1 x PER 2 MAANDEN

KADERORGAAN VAN DE NEDERLANDSE
VERENIGING VOOR
MAATSCHAPPELIJK WERK 'HUMANITAS'

CENTRAAL BUREAU 'HUMANITAS'
J.W. BROUWERSSTRAAT 16 - AMSTERDAM

REDACTIE:

T. van Grootheest,
hoofdredacteur

Drs. P.Albarda,
red. Algemene zaken

A. de Paauw,
red. Algemeen maatschappelijk werk

P. E. Hutte,
red. Reclassering

H. van Schaaik,
redactiesecretaris

J. Terlouw,
red. Gezinsverzorging

W. Post,
red. jeugdzaken

Mej. drs. R. A. E. Zijlman,
red. Maatschappelijk Opbouwwerk

ADMINISTRATIE:

J. W. Brouwersstraat 16, Amsterdam
Telefoon: 020 - 739444

INHOUDSOPGAVE

blz. 101 *Mej. E. M. Charbon:* Relaties tussen Algemeen en gespecialiseerd maatschappelijk werk: hulpverlening aan gezinnen van gedetineerden.

blz. 107 *mr. H. van Amerongen:* Regionale revalidatie door overleg en advies.

blz. 113 *J. T. Kolk:* de adviescommissie in het gezinsvoogdij- en vrij patronaatswerk.

blz. 117 Boekbesprekingen.

blz. 119 Jurrisprudentie.
Algemene Bijstandswet.

RELATIES TUSSEN ALGEMEEN EN GESPECIALISEERD MAATSCHAPPELIJK WERK (VIII)

hulpverlening aan gezinnen van gedetineerde mensen

Hulpverlening aan strafrechtelijk veroordeelden en hun gezinnen is een taak van reclasseringsinstellingen, een taak waarbij veelvuldig contact is vereist met de vele verschillende instanties die de verdachte, veroordeelde en daarna (voorwaardelijk) invrijheidgestelde leert kennen: o.a. politie, justitiele autoriteiten, sociaal ambtenaren in de gevangenis, forensische psychiaters en. . . het maatschappelijk werk in diverse vormen. Mej. E. M. Charbon, maatschappelijk werkster voor het algemeen maatschappelijk werk van Humanitas te Zwolle, beziet in dit artikel enkele aspecten van deze hulpverlening van uit de gezichtshoek van het algemeen maatschappelijk werk en met de klemtoon op het gezin.
Steeds duidelijker tekent zich af dat het werk van de reclasseringsambtenaar (al dan niet in samenwerking met vrijwillige contacthouders e.a. vrijwilligers), naast zijn taken in justitieel verband, beschikt over mogelijkheden van hulpverlening, waaraan het predicaat 'gespecialiseerd maatschappelijk werk' mag worden gegeven, of – misschien beter – 'bijzonder maatschappelijk werk'. De beschouwing van mej. Charbon over de relatie tussen dit bijzondere maatschappelijk werk en het algemeen maatschappelijk werk is de laatste in de serie over de werkverhouding tussen een aantal bijzondere en gespecialiseerde hulpverleningsvormen en het algemeen maatschappelijk werk. In één der nummers van de volgende jaargang hopen we de serie af te sluiten met een samenvattende beschouwing, waarbij aandacht gegeven zal worden aan de in de toekomst wenselijke of zelfs noodzakelijke structuur in de sociaal hulp- en dienstverlening. *Redactie*

Wanneer iemand een misstap begaat en hij wordt daarvoor gestraft volgens wettelijk vastgestelde regels, dan zou dat voldoende moeten zijn voor het herstellen en handhaven van de rechtsorde en de bevrediging van het rechtsgevoel.
Waarom worden de leden van een gemeenschap dan toch zó verontrust door die daad, dat men het nodig vindt naast de wettelijke sanctie de dader en de zijnen nog verder uit de gemeenschap te verwijderen? Is het voldoende dat zo'n daad schadelijk is en tegen de goede zeden gericht, om zó'n onrust te veroorzaken? Dan moeten de

angst voor de invloed van de dader en de bedreiging wel heel groot zijn en de pijlers, waarop de gemeenschap steunt, heel wankel en kwetsbaar.
De pijlers waarop de gemeenschap rust, zijn in de eerste plaats de normen. Door de normen heerst er orde in de samenleving, ieder kent de regels, weet waar hij zich aan te houden heeft en wat hij van een ander verwachten kan. Daardoor is er een zeker evenwicht. Dit evenwicht is echter beweeglijk. De omstandigheden zijn veranderlijk en geen moment is hetzelfde.
De afzonderlijke mens zal meewerken dit evenwicht te bewaren en dus de normen te handhaven, indien hij hierin zijn belang ziet. Hij zal de strijd aanbinden, wanneer de normen bedreigd worden. Deze normen echter, kunnen ook tegen de belangen van de enkele mens ingaan. Het zal hem dan moeilijk vallen, zijn belangen ondergeschikt te maken aan die van anderen en daardoor kan hij in conflict komen met zijn omgeving. Als dit conflict leidt tot een wetsovertreding dan wordt de dader gestraft en hiermee zou de gemeenschap gerustgesteld moeten zijn.
Waarom dan tóch die bedreiging en tóch die onrust?
S. Quensel zegt in zijn boek: 'Sozialpsychologische Aspekte der Kriminologie', Stuttgart 1964, dat het niet zozeer gaat om de daad op zich zelf en ook niet om de persoon die de daad pleegt, maar om het feit dat een-mens-een-norm-overtreedt.
Daardoor ziet de gemeenschap de bestaansorde gevaar lopen. De mogelijkheid dat een mede-mens, een lid van de gemeenschap, een norm overtreedt, het besef, meer of minder bewust, dat ieder lid van de groep dat zou kunnen doen, dat degene die vandaag aan de kant staat, morgen zelf een misstap zou kunnen begaan, is zeker voor alle leden een bedreiging. En deze bedreiging tracht men af te wenden door de handelwijze luid te veroordelen en de norm in volle strengheid te hanteren. Wil men zich zelf daarmee nog eens nadrukkelijk overtuigen van het risico van het niet naleven der normen en zich zelf sterk maken om niet ook tot overtreding te komen?

de vrees voor besmetting

De duidelijke veroordeling van de normovertreder is blijkbaar nog niet voldoende om alle leden van de samenleving hun gemoedsrust te hergeven. Voor ieder op zijn beurt valt de opgave zwaar, om volgens de vastgestelde regels te leven en ieder komt voor en na in de verleiding zijn eigen belang voorop te stellen ten koste van het gemeenschappelijke belang. Het is dus zaak om zover mogelijk van een dergelijke invloed weg te blijven, zodat men niet het risico loopt 'besmet' te worden. Wat kan men dan beter doen, dan de bron van het kwaad, in dit geval de dader van de daad, te mijden. Ook vaak nadat hij zijn straf heeft ondergaan.
Maar niet alleen de dader, ook zijn gezin vormt een gevaar. Zij die zo nauw op hem betrokken zijn, die natuurlijk zijn invloed hebben ondergaan, vormen — zo vreest men — een haard vanwaar de verderfelijke invloed verder gaat.
Dit alles doet mij sterk denken aan de vroegere houding ten aanzien van besmettelijke ziekten. Aan de tijd toen men wist dat verschillende ziekten overgebracht werden op anderen, maar men niet wist hoe. Verwijdering uit de gemeenschap was ook toen de oplossing. Hoe de lijders deze uitstoting ondergingen was niet aan de orde. Het was de enige manier om het voortbestaan van een gezonde samenleving te garanderen.
Pas toen men de aard van de ziekten leerde kennen en had vastgesteld hoe de besmetting plaats vond, kon men uitbreiding voorkomen op een meer adequate wijze. Toen leerde men tevens het vóórkomen van de ziekte zelf te beperken, doordat men ontdekt had dat men op bepaalde manieren de weerstand ertegen kon verhogen of opwekken.
Is hier niet een zekere parallel te trekken met de invloed van de misdaad? Ook hier verwijdering als manier om de samenleving te beschermen. Nog steeds de angst van: 'Wie er mee omgaat, wordt er mee besmet', omdat de aard van het norm-overtreden

nog niet voldoende bekend is en de mate en wijze van beïnvloeding nog niet duidelijk is voor de meeste leden van de samenleving.
Zou ook hier niet een mogelijkheid zijn om minder 'vatbaar' te worden voor de ongunstige invloed van de misdaad, door een betere kennis van de reële gevaren en het hanteren daarvan?

wat gebeurt er in het gezin?

We hebben nu een beeld gekregen van de reacties van de samenleving ten opzichte van de mens-die-een-norm-overtreedt en zijn naastbestaanden, maar wordt het niet tijd eens te kijken naar de gevolgen die de detentie heeft binnen het gezin? Hoe reageert het gezin op dit gebeuren?
Door de langere of kortere afwezigheid van de man en vader ontstaan allerlei moeilijkheden, emotionele, materiële en praktische. Maar wanneer men met gezinnen van gedetineerden in aanraking komt, valt het op dat het allereerst de angst voor het bekend worden of sterker nog de angst voor de schande is, die overheerst en die alle andere problemen kleurt of naar de achtergrond dringt om van verdringen nog niet te spreken.
Dit aspect zal dus eerst onderzocht moeten worden om een betere kijk te kunnen krijgen op de andere moeilijkheden.
Wat gebeurt er bij voorbeeld?
Iemand heeft een misdaad begaan en heeft daarvoor een vrijheidsstraf gekregen. Zijn gezin is daardoor mede gedupeerd. Om maar het meest in het oog springende te noemen: er ontstaat in veel gevallen financiële nood door het uitvallen van de inkomsten, nog afgezien van materiële gevolgen door boete of schadevergoeding.
Financiële hulp vragen is altijd een hachelijke zaak, maar in deze gevallen valt het dubbel zwaar, omdat daardoor bekend moet worden wat het gezin zo nadrukkelijk voor zich zou willen houden. Het maakt een groot verschil of men als familie van het slachtoffer bijstand vraagt of als familie van de dader. Indien het slachtoffer niet meer in staat is, tengevolge van de daad, zijn gezin te onderhouden, zal iedereen meeleven en alles in het werk stellen om te zorgen, dat het bestaan op de oude voet voortgezet kan worden. Wij vinden dit allen vanzelfsprekend en niet meer dan rechtvaardig, de schade is immers toch al zo groot!
Het gezin van de dader echter zit niet alleen met de schade maar ook met de schande. Vanwege de bijstandswet zal correct en met begrip geholpen worden, maar ondertussen moet er toch eerst opgebiecht worden, waardoor men in deze omstandigheden is geraakt en dàt betreft de daad van de echtgenoot. Men zal willen weten of er nog reserves zijn en of de kinderen wel mee kunnen op school en voldoende hard werken om hun studie voort te zetten. De neiging om het gezin voort te helpen op het oude bestaansniveau is hier heel wat minder vanzelfsprekend. De eigen verantwoordelijkheid spreekt nu een hartig woordje mee en het is geen wonder dat in zo'n geval een gezin het moeilijk vindt om bijstand te vragen.
Welke moeilijkheden veroorzaakt de detentie nu verder voor het gezin, de man als lid van het gezin inbegrepen? Om dit te kunnen overzien zou men de detentie in drie perioden kunnen verdelen:
1. Het moment van in hechtenis nemen en de tijd direct daarna,
2. De periode van de definitieve detentie,
3. De tijd omstreeks de invrijheidstelling.

Periode 1

Wat krijgt het gezin te verwerken in de eerste tijd? Dit ligt niet alleen op het materiële, maar minstens even nadrukkelijk op het emotionele vlak:
— de schok van het gebeuren en het in de steek gelaten voelen,

— het onvoorbereid zijn op plotselinge veranderingen, die er uit voort komen,
— het wegvallen van de inkomsten,
— de onrust en onzekerheid over wat er verder gaat gebeuren,
— de zorg van de man, hoe het nu moet met zijn gezin en hoe ze het zullen opvatten,
— de twijfel of hij op zijn vrouw kan blijven rekenen of dat ze hem in de steek zal laten,
— hoe zijn werkgever zal reageren en hoe zijn kennissen,
— voor de vrouw: de geheimhouding, met name voor de kinderen; of juist hoe ze het hen moet uitleggen,
— de angst of het in de krant zal komen;
en nog zoveel van dergelijke spanningen.

Periode 2

In de volgende periode vervallen verschillende van deze moeilijkheden. Er komen echter weer andere voor in de plaats. Men is over de eerste schrik heen en heeft zich bij de situatie min of meer neergelegd en weet nu waar men aan toe is. In het financiële probleem is op de een of andere manier voorzien. De grootste onrust is voorbij. Toch zal er nog veel angst en zorg voor de toekomst blijven.
De typische problemen van deze tijd zijn veelal praktisch gericht:
— de vrouw staat overal alleen voor en zal zelfstandig beslissingen moeten nemen in zaken, waar ze zich vroeger misschien wel nooit mee bezig gehouden heeft,
— de opvoeding van de kinderen rust nu helemaal op haar en vooral bij langdurige detentie zal het haar zwaar vallen, hierover niet te kunnen overleggen. Ze zal extra behoefte hebben aan steun en raad en die moeilijk kunnen vinden,
— daarnaast zal ze haar houding moeten bepalen tegenover haar familie en kennissen en overstelpt worden met goede raad van anderen, die vaak partijdig tegen haar man is gericht.
— Het schrijven en het bezoek vormen een probleem apart.
De man zal, afgezien van zijn moeilijkheden om zich aan te passen aan zijn bestaan als gevangene, allerlei zorgen hebben over de toestand thuis, reële en minder reële.
Na een poos went hij aan zijn omstandigheden en leeft dan een merkwaardig, geïsoleerd bestaan. Hoe langer zijn straf duurt, hoe minder hij nog verbonden is met het actuele leven. Kleine en grote voorvallen in de maatschappij ontgaan hem. Al hoort hij ervan, hij beleeft ze niet. Hij raakt uit de situatie.
Heeft hij bij het plegen van zijn daad misschien blijk gegeven weinig verantwoordelijkheidsgevoel te bezitten, de laatste mogelijkheid tot verantwoordelijk-zijn is hem nu ontnomen. Hij vervreemdt van zijn gezin, hij vervreemdt van de realiteit.
Komt hij ten slotte terug, dan wil hij de draad weer opvatten waar hij gebleven is, maar de maatschappij is veranderd, zijn kinderen zijn groter geworden en zijn vrouw is mee gegroeid met het maatschappelijk gebeuren.
Hoe moet de mens, die toch al moeite had om zich naar de eisen van de samenleving te gedragen, na zo'n tussenperiode zijn plaats daarin hervinden.

Periode 3

Hiermee zijn we al bij de derde periode aangeland: de tijd omstreeks de invrijheidstelling.
De moeilijkheden liggen dan op het terrein van de heraanpassing aan een veranderd gezin in een veranderde wereld. Deze heraanpassing betreft niet alleen de man, maar eveneens zijn vrouw en kinderen, die in hun bestaan weer rekening moeten houden met het hoofd van het gezin.
Tegen de tijd dat de man terugkomt, breekt voor de vrouw het moment aan om zich te bezinnen hoe ze hem weer in kan lassen in het gezinsgebeuren. Samen moeten zij hun huwelijksleven herbouwen. De kinderen moeten weer wennen aan de aanwezigheid en het meebemoeien van de vader. De vrouw moet haar zelfstandigheid weer

voegen naar het samen-zijn en de man staat voor het feit van een nieuwe werkkring en het plotseling weer volledig verantwoordelijk zijn voor zijn gezin, voor zijn werk en voor zijn houding en gedrag tegenover een samenleving, die hem, vooral na lange afwezigheid, vreemd is geworden.

Uit dit alles blijkt, dat de moeilijkheden binnen het gezin in hoofdzaak dezelfde zijn, als die waarvoor over het algemeen hulp wordt gevraagd bij instellingen voor algemeen maatschappelijk werk. Ook nu materiële problemen, huwelijksmoeilijkheden, zorgen in verband met de opvoeding van de kinderen en allerlei interne spanningen. De problemen liggen ten dele op het terrein van het onvolledige gezin, maar meer nog op dat van het gezin waar de man voor korter of langer tijd afwezig is, zoals dat het geval kan zijn bij ziekte.
Het grote verschil met dit laatste is echter dat er nu zo weinig gelegenheid is om het contact te onderhouden. De vrouw kan niet regelmatig met de man overleggen over hun beider zorgen betreffende hun gezin en alle aangelegenheden die daarmee verband houden. Juist omdat de man blijk heeft gegeven zich niet te kunnen houden aan de regels van de samenleving, omdat hij dikwijls ook tekort geschoten is in zijn verantwoordelijkheid tegenover zijn gezin, zou het dringend nodig zijn hem er intensief, zij het ook gedwongen, bij te betrekken. Door de schaarse contactmogelijkheden ontgroeit hij zijn gezin en door zijn detentie is hij helemaal niet in staat zich te oefenen in verantwoordelijk gedrag.
Zijn vrouw moet het zonder zijn steun doen, die hij misschien wel in staat was te geven. Doordat hij gefaald heeft en zij er noodgedwongen alleen voor staat, wordt de verhouding tussen beide scheef getrokken. Als hij straks terugkomt, is zij gewend het heft in handen te hebben en dat kan voor hem een aanleiding worden om zich dan maar helemaal niet in te spannen om zijn rol als hoofd van het gezin goed te spelen.

wie helpt?

Wat wordt er nu in het kader van de hulpverlening voor het gezin gedaan?
Niet veel en weinig systematisch!
In de eerste periode is er de sociaal ambtenaar van het huis van bewaring die kan helpen de zorgen van de gedetineerde te verlichten door het doorgeven van moeilijkheden van financiële aard en andere plotselinge noden in het gezin, aan andere instanties.
Naast de hulp van de sociaal ambtenaar is het interessant te zien wat men weet te bereiken in het kader van de 'Eerste Reclasserings Hulp'. De ERH is als proef begonnen in Rotterdam in 1951 in opdracht van de Rotterdamse reclasseringsraad. Men beoogt hiermee een soort 'Eerste Hulp' bij acute nood, op een tijdstip waarop reclassering nog niet aan de orde is.
Gegevens over materiële en immateriële toestanden thuis worden in overleg met de gedetineerde door de sociaal ambtenaar op een speciaale vragenlijst ingevuld en gestuurd naar de rijksreclasseringsambtenaar. Deze geeft de gegevens door aan de geëigende reclasseringsvereniging, die daarop de hulpverlening meteen ter hand neemt. De bevindingenen van de reclasseringsvereniging worden daarna meegedeeld aan de sociaal ambtenaar, zodat hij de gedetineerde op de hoogte kan brengen. Door deze snelle hulp kunnen veel moeilijkheden voorkomen worden en zodoende zullen verschillende gezinnen zich verder zelf kunnen redden. De hulp is in de eerste plaats gericht op materiële nood in ruime zin, b.v. betreffende inkomsten, schulden, huisvesting, het voortzetten van de winkel e.d. De opgedane ervaringen zijn gunstig. Na Rotterdam is men er in sommige andere arrondissementen toe overgegaan.

Hierbij staat echter de zorg van de gedetineerde voorop en is het gezin als verleng-

stuk te beschouwen. Niet ieder gezin is van deze hulp gediend. Wanneer de nood dwingt is men wel eerder geneigd hulp te accepteren en ook zelfs dankbaar te aanvaarden, maar toch is menig gezin niet bereid zich langs deze weg te laten helpen.

Vaak wil men met de reclassering niet te maken hebben. Te weinig realiseert men zich wat reclasseringsbemoeiing voor de niet-gestrafte betekent en beseft men onvoldoende dat de vrouw, al of niet mede-oorzaak van het gebeurde, grote behoefte zou kunnen hebben aan aandacht en hulp speciaal voor haar.
Het zou daarom gewenst zijn haar op de een of andere manier duidelijk bekend te maken met andere mogelijkheden van hulpverlening, zodat zij zich indien zij dat wil tot een instelling kan wenden, die niet in verband staat met de reclassering. Het moet mogelijk zijn in het kader van het algemeen maatschappelijk werk hulp te verlenen aan deze gezinnen, niet alleen incidenteel maar ook georganiseerd. Het grote struikelblok is de moeilijkheid om met hen in contact te komen.
Gedurende de tweede periode wordt aan het gezin niet anders dan incidenteel aandacht geschonken. In deze tijd kan de man, indien hij dat wenst, regelmatig bezoek krijgen van een, meestal vrijwillige, reclasseringsbezoeker. Hiermee beoogt men een vorm van contact met de buitenwereld.
In het laatste stadium wordt alles in het werk gesteld om een gunstige terugkeer van de gedetineerde in de maatschappij te bevorderen. Weer ligt het accent op de bemoeienissen rondom de gedetineerde. De reclassering houdt zich bezig met de terugkeer en de nazorg en heeft ook tot taak toe te zien op de naleving van eventuele voorwaarden. Soms wordt een vrijwilliger-contacthouder gezocht, die de reclassent met allerlei problemen kan helpen. In andere gevallen neemt een beroepskracht deze taak op zich. Gezin en werkomgeving worden, indien nodig, in de nazorg betrokken.
De moeilijkheden van het gezin worden daar echter maar gedeeltelijk mee verholpen. Het is weer de man die in het middelpunt staat en de vrouw die zich daarnaar heeft te schikken. Dit mag nu wel een ten dele door de historie bepaalde gang van zaken zijn en bovendien in het belang van de gemeenschap lijken, die door de misdragingen van de man het meest geschaad wordt, dit neemt niet weg dat een te zware belasting van het gezin onvrede in de hand werkt en een goede integratie van het gezin als geheel in de weg staat.

Het zal daarom zeker van belang zijn, tijdens de detentie, bij de voorbereiding van de terugkeer en in de overgangsperiode daarna voldoende aandacht te schenken aan de speciale moeilijkheden die zich voordoen bij de vrouw en vaak ook bij de kinderen. Het zou onbillijk zijn hun belangen minder zwaar te tellen dan die van de man.
Veel leed zou voorkomen kunnen worden of heel wat minder zwaar te dragen zijn, wanneer de samenleving tot een andere houding zou komen door een ander inzicht omtrent daad-dader-en-gezin.
Hoe vroeger de hulpverlening ingeschakeld wordt, hoe minder extra zorgen ontstaan en hoe sneller het gezin weer op eigen kracht voort kan. Door optimale omstandigheden in het gezin kan de gunstige terugkeer van de reclassent bevorderd worden en kan het gezin de reclassering behulpzaam zijn met het opvangen van de moeilijkheden van het gezinshoofd.
Soms kan het gezin, met name de vrouw, de problemen zelf de baas worden, maar de keren dat dat niet het geval is en er hulp van buitenaf geboden moet worden, is het van groot belang dat het gezin actief betrokken is bij het zoeken naar de beste oplossing en mee beslist in welke richting het gaan wil.

E. M. CHARBON

regionale revalidatie door overleg en advies

Uitgaande van het CORS (Centraal Overleg Provinciale Revalidatie-Stichtingen) had op 3 november jl. in 'De Doelen' te Rotterdam een studiedag plaats over bovengenoemd onderwerp.
De aanwezigheid van ruim 500 belangstellenden was er het bewijs van hoezeer de organisatoren bij de keuze van dit onderwerp in de roos hadden geschoten.
Zijne Excellentie, dr. G. L. M. Veldkamp, toen demissionair Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, bleek, ondanks deze voor hem in ander opzicht zo veel betekenende dag, bereid de bijeenkomst te openen. Een taak, die zijns inziens zeker geacht kon worden te behoren tot die zaken, die in het belang van het Koninkrijk verricht dienden te worden.
De — eveneens demissionaire — Staatssecretaris van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, de heer C. Egas, woonde de middagzitting bij. Onze gewestelijk directrice in Noord-Holland, mejuffrouw mr. H. van Amerongen, tevens één van de vertegenwoordigers van de sector maatschappelijk werk in het bestuur van de Stichting voor de Revalidatie in deze provincie, geeft in het hiervolgende artikel een verslag van de studiedag, hetwelk zij heeft voorzien van enige persoonlijke kanttekeningen. Zij geeft hiermee aan dat momenteel in ons land een intensieve discussie op gang is gekomen over de inhoud en betekenis van het begrip 'revalidatie proces' en dus tevens over de deskundigheid, 'mankracht' en organisatie die nodig zijn om dit proces in positieve zin vorm te geven voor en met de gehandicapte. Is hiervoor teamwork van 'vier gelijkwaardige sectoren' nodig en mogelijk? Of meer? Of minder? Doordenking van het hier geplaatste verslag moge de lezer in staat stellen in de verdere discussies tot een gefundeerd oordeel te komen.
Redactie

inleiding

De revalidatie van de lichamelijk en geestelijk gehandicapte mens is in ons land geen nieuw object van bemoeiïng. Revalidatie-centra, ziekenhuizen met eigen revalidatie-afdelingen, instituten voor en organisaties van bepaalde groepen gehandicapten, sociale werkplaatsen, scholen voor gehandicapte kinderen enzovoorts, richten hun activiteiten reeds lang op hetzij de gehele, hetzij de gedeeltelijke herinpassing in en heraanpassing aan de samenleving en zijn verbanden. Al naar gelang individuele mogelijkheden en leeftijd ligt het accent hierbij op de school, het arbeidsproces, of de samenleving als zodanig.
De veelheid van op dit terrein geleidelijk aan ontstane voorzieningen is, naar de ervaring heeft geleerd, niet altijd gepaard gegaan met voldoende samenwerking tussen hen die in het proces van de revalidatie een bepaalde taak vervulden of zouden kunnen vervullen. Met als gevolg enerzijds het optreden van onnodige dubbele bemoeiïngen, anderzijds het 'tussen wal en schip vallen'. In geen van beide gevallen kan van een optimaal revalidatie-proces sprake zijn.
Gaandeweg is voorts de visie gegroeid dat het louter of in hoofdzaak medisch hanteren van het revalidatieproces te eenzijdig is en dus tekort moet schieten.

Het ontbreken van een overzichtelijk geheel van activiteiten en voorzieningen op het gebied van de revalidatie heeft geleid tot de behoefte aan een duidelijker organisatiestructuur.
De overtuiging dat de revalidatie zeker niet alleen een medische aangelegenheid behoeft te zijn, heeft geleid tot een bredere fundering van het revalidatie-proces naar inhoud.
Zo ontstonden de provinciale stichtingen voor de revalidatie als coördinerende organisaties met als – hier zeer algemeen geformuleerde – opdracht: het bevorderen van de revalidatie in de verschillende provincies door middel van inschakeling van de medische-, de maatschappelijk werk-, de arbeids- en de onderwijssector als vier *gelijkwaardige* partners in de revalidatie. Per provincie zullen regionale revalidatie-adviesteams (de zogenaamde RRAT's) functioneren, die uit hoofde van hun samenstelling waarborgen moeten scheppen voor het voor elke individuele patiënt/cliënt op verantwoorde wijze opstellen en doen uitvoeren van een behandelingsplan. Doen uitvoeren, aangezien de uitvoering zelf in principe is toegedacht aan deigenen, die het dichtst bij de patiënt/cliënt staan, zoals huisarts, wijkverpleegster, maatschappelijk werker, arbeidsspecialist en onderwijsman.
Aan het gebrek aan coördinatie in de revalidatie werd reeds gedurende een – per provincie verschillend – aantal jaren tegemoet gekomen door samenwerking en besprekingen in regionaal verband van bij de revalidatie betrokkenen, meestal onder leiding van revalidatie-artsen in dienst van de kruisverenigingen. Het zijn de regio's van de gewestelijke arbeidsbureaus, in het hele land 103, waarbinnen dit revalidatiewerk wordt verricht. Op dit werk zal onder auspiciën van de nieuwe provinciale stichtingen worden voortgebouwd.
Het zal de lezer duidelijk zijn, dat de moderne opzet van de revalidatie niet zonder slag of stoot tot stand zal komen. De gedachte van de gelijkwaardigheid van de vier sectoren betekent een ingrijpende verandering. De drie niet-medische sectoren, waarbij ik met name denk aan het maatschappelijk werk, zullen hun inbreng in de totaliteit van de revalidatie nog grotendeels waar moeten maken. De regionale adviesteams 'nieuwe stijl' zullen voor dit alles het fundament moeten gaan vormen op grond van hun samenstelling en wijze van functioneren. De provinciale stichtingen zullen goede contacten en zonodig werkafspraken moeten bevorderen met al diegenen, die zich met de te revalideren patiënt/cliënt bezig houden of (moeten) gaan houden. Provinciaal, maar vooral ook landelijk, zal er helderheid moeten komen over terreinafbakening enerzijds en samenwerkingsmogelijkheden anderzijds ten aanzien van de Gemeenschappelijke Medische Dienst (GMD). Via het hoofdkantoor van deze dienst te Amsterdam namelijk zullen medici en arbeidsdeskundigen op 24 regionale kantoren moeten adviseren in het kader van de nog in te voeren Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO).

opzet van de studiedag

In de opzet van deze studiedag hebben de organisatoren volledig aangesloten bij de actuele revalidatie-problematiek.
De morgenzitting was gewijd aan inleidingen door representanten van 'de vier sectoren', te weten:

De heer A. Verkuyl, arts: directeur geneesheer van de Stichting Revalidatiecentrum 'De Hoogstraat'. 'Sociaal-medische aspecten van de revalidatie'.
De heer A. J. Gijsbers: hoofd van de afdeling individueel maatschappelijk werk van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. 'Revalidatie en maatschappelijk werk'.
Dr. W. A. van den Berg: directeur voor specialistisch arbeidsvoorzieningsbeleid van

het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid. 'De arbeidsaspecten van de revalidatie'.
De heer N. Y. Vlietstra: hoofdinspecteur voor het buitengewoon lager onderwijs. 'Revalidatie en onderwijs'.
Tijdens de middagzitting sprak de heer A. G. Mater, directeur van de Stichting Gemeenschappelijke Medische Dienst, over: 'De Gemeenschappelijke Medische Dienst', waarna een regionaal advies-team voor de revalidatie een demonstratie gaf van haar werkwijze aan de hand van enkele praktijkgevallen. Tenslotte was er nog een forumdiscussie naar aanleiding van door verschillende aanwezigen gestelde vragen.

de gehouden inleidingen

Het was verheugend dat bij de eerste vier inleiders de behoefte aan onderlinge samenwerking in het belang van de patiënt/cliënt duidelijk naar voren kwam. Vooral voor het maatschappelijk werk was 't verheugend de heer Verkuyl — als medicus — te horen zeggen, dat bij alle hulpverlening vanwege de vier sectoren en bij alle sociale zekerheid, het de gehandicapte zelf is die de maximale verantwoordelijkheid draagt. Het gevaar is immers bepaald niet denkbeeldig dat wij, juist bij de gehandicapte, neigen tot een 'bedoen' met voorbijgaan aan zijn menszijn.
De heer Verkuyl noemde het *medisch aspect van de revalidatie* slechts één aspect daarvan, zij het een uiterst belangrijk en vaak overheersend. Gezien vanuit het revalidatiecentrum zag hij het grote nut van de provinciale revalidatie-stichtingen met hun regionale adviesteams, onder meer voor een regelmatig contact met centrum en thuisfront.
In het verband van dit artikel kunnen slechts enkele punten uit de inleidingen naar voren worden gehaald, die bovendien door persoonlijke keuze zijn bepaald. Zo noem ik ook slechts enkele arbeids- en onderwijsaspecten uit de desbetreffende inleidingen.
De *arbeidsrevalidatie* in Nederland, aldus de heer van den Berg, zal systematisch en methodisch beter ter hand genomen moeten worden, terwijl het methodisch bevorderen van de arbeidsrevalidatie gepaard zal moeten gaan met een betere toegankelijkheid voor gehandicapten van fabrieken, kantoren en openbare gebouwen.
In tegenstelling tot de drie andere sectoren is het voor de *sector onderwijs* veel moeilijker zijn rol als partner in het team van de voor de revalidatie noodzakelijke deskundigheid mee te spelen. Dit als gevolg van het feit, dat het onderwijs geen provinciale of regionale organisatorische verbanden kent. Er zal echter zeker een weg te vinden zijn om dit probleem op te lossen. De gedachten van de heer Vlietstra gaan hierbij vooral uit naar een 'onderwijskenner', bij voorbeeld schoolpsycholoog of gewezen inspecteur.
Wanneer ik thans wat uitvoeriger in ga op de inleiding van de heer Gijsbers over '*revalidatie en maatschappelijk werk*', betekent dit niet een overwaardering van dit onderdeel en dus een aantasting van het principe der gelijkwaarheid van de vier sectoren. Jong en onervaren als het maatschappelijk werk in dit kader zeker nog is, dient het op een juiste wijze geïntroduceerd te worden. Om te beginnen volgen hier de eerste vier stellingen uit het betoog van de heer Gijsbers:

1. Uitgaande van de subjectieve beleving door de cliënt probeert het maatschappelijk werk de gehandicapte inzicht te geven in zijn situatie, hem te helpen zijn anderszijn te verwerken en te aanvaarden, en hem te brengen tot zelfwerkzaamheid en tot het dragen van zijn verantwoordelijkheid.
2. Door contact met leefmilieus en allerlei instanties probeert het maatschappelijk werk belemmeringen voor het sociaal functioneren van de gehandicapte te verminderen of op te heffen.
3. Hoewel revalidatie een integraal optreden van verschillende disciplines nodig

maakt, dient het maatschappelijk werk als een eigen geheel georganiseerd te worden om zijn eigen functie te kunnen uitbouwen en verdiepen.

4. In iedere provincie dienen een aantal gespecialiseerde maatschappelijk werkers te zijn die, vanuit hun eigen organisatie, participeren in de provinciale revalidatie stichting en vaste leden zijn van de regionale adviesteams. Zij zijn de schakels naar het plaatselijke niet-gespecialiseerde maatschappelijk werk, dat het geregeld contact met de gehandicapten onderhoudt.

De eerste twee stellingen geven de taak weer van het maatschappelijk werk ten opzichte van de cliënt als *subject* en ten opzichte van het milieu in engere en ruimere zin dat hem zijn functioneren mede mogelijk moet maken. Deze taak houdt hulp in bij de verwerking en aanvaarding van de gevolgen van de handicap, hulp ook bij de reacties van medemensen, bij maatregelen, beoordelingen en behandelingen, waarvan de cliënt het *object* kan zijn. Het procesmatig karakter van het maatschappelijk werk maakt het bij uitstek geschikt in het totaal van de revalidatie het element te vormen van vastheid, van continuïteit.

In de twee volgende stellingen wordt de weg aangegeven waarlangs het maatschappelijk werk zijn taak met de meeste kans van slagen kan vervullen, namelijk door middel van een verantwoorde en onafhankelijke organisatie van de eigen functie, ten dienste van het geheel. Nader uitgewerkt — aldus ongeveer de heer Gijsbers — betekent dit één of meer gespecialiseerde maatschappelijk werkers per provincie, werkzaam onder auspiciën van het gezamenlijk algemeen maatschappelijk werk. Zij zullen in de regionale adviesteams hun vaste bijdrage leveren tot het individuele behandelingsplan en ten behoeve van de opstelling en uitvoering ervan — uiteraard voorzover dit het maatschappelijk werk betreft — de schakel vormen met het uitvoerend maatschappelijk werk. De maatschappelijk werkers van het algemeen maatschappelijk werk zullen, zoveel mogelijk gesteund door de provinciale specialisten, de voor iedere cliënt individueel gewenste maatschappelijk werk-hulp moeten verlenen. Een dergelijke opzet heeft mijns inziens twee groten voordelen:

1 de optimale mogelijkheid voor het maatschappelijk werk zijn specifiek eigen bijdrage te leveren binnen het revalidatie-geheel;

2 de mogelijkheid voor het gezamenlijk algemeen maatschappelijk werk te experimenteren met een stuk samenwerking.

Is het maatschappelijk werk opgenomen in de provinciale stichting en staan de provinciale maatschappelijk werk-specialisten in een hiërarchisch werkverband onder de coördinator als topfiguur, dan mist het maatschappelijk werk de kans zich voldoende te ontplooien. Bovendien is deze coördinator bijna altijd een medicus, zodat de gelijkwaardigheid der sectoren bij een dergelijke organisatievorm ook in het gedrang kan komen.

Alleen nog in Noord-Holland zal een niet-medicus als coördinator van de provinciale stichting gaan fungeren. De eigenschappen voor een goede uitoefening van deze functie behoeft een arts geenszins van nature te bezitten, zo is de mening van dit bestuur. Het gaat hier namelijk vooral om het bevorderen van een integrale benadering, om een goede samenwerking en onderlinge afstemming van hen die de revalidatie van de patiënt/cliënt in vele gevallen in gang moeten zetten en volgen: de leden van het regionale adviesteam.

Het experiment tot samenwerking van het gezamenlijk provinciale algemeen maatschappelijk werk ligt niet in de directe uitvoering. Immers de provinciale maatschappelijk werk-specialist, werkend onder auspiciën van de vier provinciale samenwerkingsorganen, is geen uitvoerend functionaris. Wel komt via hem, zoals eerder opgemerkt, de uitvoering op gang. Hij doet dus een beroep op het naar levensbeschouwing geschakeerde maatschappelijk werk in nauw overleg met de directeuren van

de provinciale samenwerkingsorganen. Dezen bespreken met hem tevens de rol en de positie van het maatschappelijk werk in het totaal van de revalidatie-activiteiten, de wensen met betrekking tot beleid en uitvoering en de toetsing van deze wensen aan de praktijk. Zo gaat dit althans in Noord-Holland. Hierdoor ontstaat een gezamenlijk denken over een stuk werkpraktijk, hetgeen van betekenis kan zijn voor andere vormen van samenwerking in de toekomst.
En daar wordt dan opeens, zoals de heer Gijsbers het uitdrukte, in een nog zwak bouwsel van de revalidatie een zware balk geplaatst: De Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO) met zijn Gemeenschappelijke Medische Dienst (GMD). Thans nog een werknemersverzekering, maar ongetwijfeld een toekomstige volksverzekering. De GMD heeft van de wetgever onder meer de volgende taken gekregen:

– beoordeling van de revalideerbaarheid van de verzekerde en van de aard van de in te stellen behandeling;
– bevordering van de revalidatie van de verzekerde, het volgen van het verloop en de resultaten ervan;
– het schatten en herschatten van de mate der arbeidsongeschiktheid;
– de mogelijkheid de arbeidsongeschikte op te roepen, te ondervragen, hem te laten onderzoeken, hem ter observatie te doen opnemen, hem in een daarvoor aangewezen inrichting te laten opnemen, met verlies van een uitkering indien de belanghebbende daaraan niet voldoet.

Bij de uitvoering van de WAO zijn medici en arbeidsdeskundigen betrokken, geen maatschappelijk werkers. Dit past niet in het Nederlandse sociale verzekeringssysteem. De integrale benadering van de patiënt/cliënt in het kader van zijn revalidatie zal echter een vrome wens blijven, wanneer niet ook het maatschappelijk werk van het begin af, dus reeds bij de diagnose, zijn inspraak heeft. Om in het beeld van de heer Gijsbers te blijven: de balk zal het bouwsel moeten stutten en niet verpletteren. Ik kan mij geheel verenigen met de gedachte van de heer Gijsbers dat het maatschappelijk werk snel een weg zal moeten vinden om de GMD ook landelijk als gesprekspartner tegemoet te kunnen treden. Of dit noodzakelijkerwijs moet leiden tot bundeling van de provinciale maatschappelijk werk-functionarissen in één landelijke dienst, gedeconcentreerd in de provincies, lijkt mij een punt voor een nader onderzoek.
In elk geval zal gezorgd moeten worden voor goede werkcontacten tussen de regionale adviesteams en de – in het kader van de GMB – vanuit de 24 regionale kantoren werkende functionarissen. De directeur van de nieuwe GMB, de heer A. G. Mater, bepaalde zich in zijn inleiding vrijwel uitsluitend tot een beschrijving van taak, bestuur en organisatie van zijn dienst. De noodzaak van samenwerking met de provinciale revalidatie-stichtingen, zoals wij deze mutatis mutandis zien met de GMD, kwam in de uiteenzetting nauwelijks naar voren. Was dit het gevolg van de opbouw-fase waarin de GMD nog verkeert? Blijkt dit niet het geval, dan zal een all-round, individueel gerichte revalidatie in Nederland, ondanks de daarin geboden sociale zekerheid, geen levensvatbaarheid hebben. Vooralsnog bepaald een zeer voorbarige conclusie. Wel zullen de Raad voor Revalidatie en het CORS, als bundeling van de provinciale stichtingen, het hunne moeten doen om de ontwikkelingen in deze in goede banen te leiden.

teamdemonstratie en forum-discussie

De werkwijze van een regionaal adviesteam in het verband van een dergelijke studiedag te willen demonstreren is een aardige gedachte, maar tegelijkertijd een hachelijke zaak. Ik zou hierover het volgende willen zeggen:
– op grond van hetgeen de aanwezigen werd getoond kon van een *teamgebeuren* niet worden gesproken;

– de samenstelling van het team was niet overtuigend: er waren 10 deelnemers; wegens verhindering van twee deelnemers waren het er geen 12;
– de inbreng van de verschillende leden van het team, zeker ook die van de vertegenwoordigers van het maatschappelijk werk, was niet altijd overeenkomstig dat wat van de desbetreffende discipline verwacht mocht worden.

Hoe ging het een en ander in zijn werk?

De aanwezigen beschikten over een aantal summiere feitelijke gegevens van de door het team verder te bespreken praktijkgevallen. Deze gegevens waren onvoldoende om een inzicht te krijgen in wat er wezenlijk omging in de patiënt/cliënt, in de invloed van zijn situatie op zijn omgeving en in de betekenis van deze wisselwerking met het oog op zijn functioneren als mens in zijn gezin, zijn werk, de bredere samenleving. Het team bleek niet bij machte dit inzicht wel te verschaffen. De gespreksleider volstond met ieder afzonderlijk zijn/haar oordeel te vragen, waardoor slechts een fragmentarisch beeld kon ontstaan. Er was geen aanwijzing van een werken aan de hand van een duidelijke intake (een in het maatschappelijk werk gangbaar, moeilijk vertaalbaar begrip) en van een op grond daarvan opgesteld plan van behandeling. Geen aanwijzing ook van een behandeling in verschillende fasen, evenmin als van evaluatie van de ontwikkelingen. Kortom, de toeschouwer zocht vergeefs naar de weergave van iets wat te maken had met een proces. Hij moest zich ook afvragen of de cliënt op de hoogte was van de behandeling van 'zijn geval' in het team en door wie en hoe hij hier op was voorbereid. Wat was met name de onderlinge taakverdeling van de teamleden, welke waren de afspraken over de directe contacten met de patiënt/cliënt? In dit verband wekte het geen verwondering, dat uit één van de vragen aan het forum verontrusting bleek over het contact van vier à vijf teamleden met één en dezelfde patiënt/cliënt. (Dat kunnen er zes à zeven worden wanneer de medicus en de arbeidsdeskundige van de GMD hier nog bij komen!) Dankzij een werkelijk teamfunctioneren en een goede samenwerking zijn dit soort zaken efficiënter en voor de patiënt/cliënt ook meer aanvaardbaar op te lossen. Juist ook hier heeft het maatschappelijk werk een functie, als vertaler naar de patiënt/cliënt van alles wat zich rondom hem af moet spelen, als vast punt in dat hele proces dat revalidatie heet. Een vraag aan het forum over de noodzakelijke grootte van de teams was volkomen op zijn plaats. Men zal bij de toekomstige samenstelling in elk geval de erkende vier sectoren moeten aanhouden als blijvende kern. Men zal zeer selectief moeten zijn ten aanzien van verdere aanvulling. Hoe groter het team, hoe moeilijker het functioneren. Door goede werkcontacten van de teamleden met instanties en personen buiten het team en door het ad hoc bijwonen van teambesprekingen zal bevredigender kunnen worden gewerkt dan thans vaak het geval is. Laten wij er vooral aan denken om wie het uiteindelijk gaat en met hem, namelijk de patiënt/cliënt voor ogen, naar de beste werkoplossingen zoeken!

Al was de teamdemonstratie niet het gelukkigste gedeelte, het CORS heeft met het organiseren van deze studiedag in zijn geheel zeker een in vele opzichten positieve bijdrage geleverd tot het vinden van dergelijke werkoplossingen.

H. VAN AMERONGEN

LITTERATUUR:

De provinciale organisatie van de revalidatie in Nederland. Raad voor Revalidatie, Den Haag 1961.
Inleiding A. J. Gijsbers over 'Revalidatie en maatschappelijk werk', nog niet gepubliceerd.
Artikel drs. P. Albarda in het kaderblad van Humanitas d.d. augustus 1964: Relaties tussen algemeen en gespecialiseerd maatschappelijk werk: gebrekkigenzorg of revalidatie?
Artikel de heer B. Walpot in het tijdschrift voor maatschappelijk werk d.d. 5 mei 1966, nr. 9 over: Revalidatie in het kader van de wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering.
Enige nummers van het tijdschrift voor revalidatie.

KINDERBESCHERMING

de adviescommissie in het gezinsvoogdij en vrij patronaatswerk van 'humanitas'

Op verzoek van de redactie heeft de adviescommissie van ons uitvoeringsorgaan gezinsvoogdij in het arrondissement Groningen haar inzichten en ervaringen met betrekking tot het functioneren van een adviescommissie voor het gezinsvoogdijwerk in dit artikel neergelegd.
Wij hopen dat dit artikel aanleiding zal geven tot uitwisseling van ervaringen met andere arrondissementen. *Red.*

een eerste vraag!

Behoort het gezinsvoogdij- en vrij patronaatswerk tot het werk van de Nederlandse vereniging voor maatschappelijk werk 'Humanitas'?
We mogen daarop rechtstreeks positief antwoorden omdat:
a. artikel 2 van de statuten van 'Humanitas', onder Doel, zegt: 'eerbiediging van de menselijke persoonlijkheid en de daaruit voortvloeiende erkenning van het recht op en de plicht tot zelfbestemming en zelfontplooiing voor ieder mens' *ook de jonge mens;*
b. artikel 3 van dezelfde statuten spreekt van: 'het ter hand nemen en beoefenen (uitvoeren) van het maatschappelijk werk op elk gebied, waaronder de duurzame *verzorging en opvoeding* van *minderjarigen*'.

We kunnen dus overtuigd zijn dat het gezinsvoogdij- en vrij patronaatswerk tot het onze behoort, maar wat is dan de *inhoud* van dit stuk kinderbeschermingswerk?
Is het soms 'het gezin met probleemkinderen voorlopig of blijvend in eigen omgeving houden (laten) met een ernstige poging van buitenaf tot beter functioneren in de "enge" (directe) en "ruime" (omgeving op grotere afstand) samenleving'?
Dus niet overgaan tot 'verkleining' van het gezin, maar de constructie van het totale gezin, moeder-vader-én de kinderen, handhaven en het helpen tot optimale samenleving met elkaar en andere gezinnen te komen.

Het gezinsvoogdij- en vrij patronaatswerk kan haar werk met *medewerking* van een *groot aantal* vrijwillige- en een *kleiner aantal* beroepsmedewerkers uitvoeren.
De *basis* van het gehele werk is ook in dit stuk kinderbeschermingswerk idealiter

de vrijwillige medewerking, ook van de ouders en soms ook van de kinderen (bij oudere kinderen).
Het uitgangspunt zou kunnen zijn: vrij patronaats- en gezinsvoogdijwerk, omdat dan van een grotere totale vrijwillige 'invoering' sprake is. Op grond van het vrijwillige karakter zou dus aan elke wettelijke ondertoezichtstelling een vrij patronaat vooraf moeten gaan en er zou zelfs met een vrij patronaat volstaan moeten kunnen worden.

Hoe dan ook, het is een opdracht aan de kinderrechter, én van de kinderrechter aan de gezinsvoogdij-instelling, om in de eerste plaats de totale gezinssamenstelling te handhaven en daarbij iemand te verzoeken (vrijwilliger en beroepskracht) het gezin bij de ontstane problemen te begeleiden, met het accent op één of meer kinderen uit dat gezin.
Elke gezinsvoogdij en vrij patronaatsinstelling zal dan ook dienen te beschikken over één of meer beroepskrachten, maar bovenal over een groot aantal vrijwillige medewerkers, die bereid èn in staat zijn een hem/haar toegewezen gezin optimaal te begeleiden.
Dat begeleiden heeft een omvangrijke inhoud, omdat men de ontstane problemen van de kinderen niet los kan zien van die van de ouders.
De vrijwilliger èn de beroepskracht zullen regelmatig geconfronteerd worden met min of meer ernstige gezinsproblemen.
En omdat de problemen niet alleen veelvuldig, maar bovenal 'verward' en meestal diepgaand zullen zijn, kan een capabel adviesorgaan in het geheel van het werk zeer goede diensten bewijzen aan de vrije patroon, de gezinsvoogd, de maatschappelijk werker én de kinderrechter.

de adviescommissie

Ze dient, dit zij vooropgesteld, een orgaan te zijn *binnen het raam* van de gezinsvoogdij- en vrij patronaatsinstelling.
Ze mag en kan niet uitgroeien tot een orgaan met een eigen onderzoektaak, zoals dat bij voorbeeld bij medisch opvoedkundig bureaus het geval is.
Voor een adviescommissie wordt wel eens gedacht aan een orgaan met een groot aantal deskundigen, o.m. met psychiater, psycholoog, arts, pedagoog, jurist, enz. Dit is niet geheel juist.
De adviescommissie dient klein te zijn, opdat zeer regelmatige besprekingen mogelijk zijn en zelfs tussentijdse 'ruggespraak' kan plaatsvinden, omdat plotseling veranderde gezinsomstandigheden een snel overleg kunnen vereisen.
De adviescommissie heeft tot taak de uitvoerend maatschappelijk werker en daardoor indirect alle vrijwillige medewerkers, de kinderrechter èn het verantwoordelijk bestuur van het uitvoerend orgaan bij te staan bij een zeer speciaal deel van het werk.
Het 'samenspel' tussen de leden van de adviescommissie, waarbij door inbreng vanuit verschillende disciplines een verhelderend beeld kan worden verkregen van een in behandeling zijnd 'geval', is belangrijk omdat de maatschappelijk werker, daar deze soms te zeer bij de interacties in het gezin waar het om gaat is betrokken, een nieuwe 'kijk' op het gezin kan krijgen.
De adviescommissie is daarmede de *basis* van alle werkzaamheden, omdat in deze commissie de richtlijnen voor het gehele werk worden *belicht* en *besproken, niet bepaald,* want de adviescommissie is niet verantwoordelijk voor de uitvoering van werkzaamheden.
Met de adviezen van de commissie, op welk onderdeel dan ook, dient de maatschappelijk werker, de gezinsvoogd en de kinderrechter (èn het bestuur) een eigen weg uit te stippelen.
Ontmoeten de werkers onderweg nieuwe problemen dan kan de adviescommissie weer

gevraagd worden zich te beraden, waarna eventueel een nieuwe koers kan worden ingeslagen.
De adviescommissie dient een *hanteerbaar* orgaan te zijn, van bij voorbeeld vijf leden, t.w. psychiater, psycholoog, maatschappelijk werker met voortgezette opleiding, maatschappelijk werk-adviseur, een 'burger' én de uitvoerend maatschappelijk werker.
Van deze adviescommissie zijn slechts enkele leden bevoegd de gehele dossiers van de te bespreken 'gevallen' in te zien, en wel de psychiater, psycholoog, maatschappelijk werker (v.o.) en de uitvoerende beroepskracht. De andere leden ontvangen vóór de bespreking enige summiere gegevens betreffende de kinderen én hun ouders, zonder dat namen genoemd worden.
Tevens worden in dit korte verslag enkele punten uit de vorige bespreking genoemd, welke gerealiseerd konden worden, waardoor de commissie toch enige 'kennis ontvangt' van de verrichte werkzaamheden, hetgeen voor de integratie wel zeer gewenst kan zijn.
In de adviescommissie treedt één van de leden als gespreksleider (voorzitter) op, opdat de uiteindelijke adviezen 'gebundeld' kunnen worden.
De uitvoerend maatschappelijk werker leidt een te bespreken 'geval' in.

wat kan ter sprake komen in deze commissie?

a. De aanvragen tot aanvaarding van nieuwe gevallen: bestuderen, bespreken en adviseren tot aanvaarding of afwijzing.
De voorlichtingsrapporten, hoewel uitvoerig omschrijvend ingediend door de Raad voor de Kinderbescherming bij de kinderrechter, kunnen bij nadere bestudering en bespreking door de adviescommissie meer inzicht geven over de problemen bij de desbetreffende kinderen én hun ouders.
Door het betere inzicht in de gegevens kan uit de aspirant-gezinsvoogden een juistere keus worden gemaakt (de maatschappelijk werker dient de aspirant-gezinsvoogden te kennen).
Bovendien kan een advies verwacht worden over het begin (aanpak) van het verloop van de gezinsvoogdij voor bepaalde kinderen en een bepaald gezin.
Het is mogelijk dat zelfs adviezen verstrekt worden t.a.v. inschakeling van andere deskundigen (medisch opvoedkundige bureaus, beroepskeuze-adviseur, enz.).

b. Zowel de uitspraak tot ondertoezichtstelling (begin gezinsvoogdij) als de opheffing (beëindiging) door de kinderrechter vragen een gedegen vooroverleg van de betreffende gezinsvoogdij- en vrij patronaatsinstelling, vooral t.a.v. de realiseerbare mogelijkheden na de uitspraak.
Ook bij de opheffing van toezicht zal de adviescommissie belangrijke adviezen kunnen geven aan de maatschappelijk werker (gezinsvoogd en kinderrechter), omdat de geheel op eigen benen staan van kind(eren) en ouder(s)' naar voren treedt.
Men zal zich afvragen wat er bereikt is; of hetgeen bereikt is voldoende fundament waarborgt voor dat 'zelfstandig' bestaan, enz.

c. Tussen a. en b. ligt het beraad over de verlengingen van de ondertoezichtstellingen.
Ook hier treden belangrijke vragen aan de orde.
Men zou durven stellen 'beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald'.
Het is dus een halverwege evaluatie van het verloop van de ondertoezichtstelling.
Het is een goede zaak dat gezinsvoogd, de maatschappelijk werkster, de kinderrechter (èn het bestuur) zich ook halverwege geruggesteund weten door een weloverwogen advies.

d. Tijdens het verloop van een ondertoezichtstelling kunnen allerlei verwikkelingen optreden, welke het werk van de gezinsvoogd bemoeilijken (deze soms moedeloos

maken!) en waarbij een advies voor verder begeleiden niet alleen een nieuwe begeleidingsfase kan inluiden maar ook de gezinsvoogd mogelijkheden biedt met nieuwe moed verder te gaan, omdat hij ervaren heeft niet alleen te staan.

e. De uithuisplaatsingen van de kinderen, d.i. een inbreuk op de bestaande gezinsstructuur.
Is het steeds verantwoord tot uithuisplaatsing over te gaan?
In het belang van de kinderen wellicht spoediger te beslissen dan met het oog op het achterblijvende onvolledige gezin. Een knellende vraag die om een advies vraagt.

algemene adviezen

Elk der leden van de adviescommissie kan uit eigen arbeidsveld gedachten naar voren brengen betreffende:
1. het aantal 'gevallen' per vrij patroon of gezinsvoogd;
2. het vermeerderen van het inzicht van de gezinsvoogden in hun vrijwillig aanvaarde taak teneinde hen daardoor meer te bekwamen (via een sectie jeugdzaken, die allerlei onderwerpen betreffende de kinderbescherming in het algemeen en het gezinsvoogdijwerk in het bijzonder ter sprake kan brengen);
3. de wenselijkheid tot het instellen van een bureau-spreekuur voor jeugdigen en de 'inhoud' van een dergelijk spreekuur adviseren;
4. de deelnamemogelijkheden voor een gezinsvoogdij-instelling t.a.v. het uitgesproken preventieve jeugdwerk, bij voorbeeld jeugd- en buurthuizen, enz.

De adviescommissie in het gezinsvoogdij- en vrij patronaatswerk

Deze moet een belangrijke (centrale) plaats innemen om het totale werk optimaal te doen functioneren.
Des te beter het gezinsvoogdij- en vrij patronaatswerk verloopt (in justitieel opzicht een stuk *preventief,* uitvoerend kinderbeschermingswerk), des te beter zal het gehele justitiële kinderbeschermingswerk functioneren.
De adviescommissie bestaat uit vrijwillige medewerkers.
Of dit verantwoord is ten aanzien van de inhoud van haar werkzaamheden is een vraag, die moeilijk te beantwoorden valt op dit moment.
In elk geval is het niet alleen verheugend, dat er vrijwilligers zijn (al is dit nog steeds onvoldoende), die willen fungeren als vrij patroon of gezinsvoogd, maar ook dat deskundigen, ieder op eigen terrein, hun kennis en tijd voor dit uitermate belangrijke werk willen geven.

T. J. KOLK

BOEKBESPREKINGEN

onaangepaste pubers in groepsverband

Onaangepaste pubers in groepsverband. Dr. G. Smalegange. Uitg. Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1966.

Op 30 september 1966 promoveerde dr. Smallegange te Amsterdam op dit sociaal-andragogisch proefschrift.
Dr. Smallegange is directeur van de Rijksinrichting 'Eikenstein' te Zeist, een observatiehuis voor jongens van 6—19 jaar.
De schrijver heeft in die functie een wetenschappelijk onderzoek ingesteld met medewerking van een observatiegroep (12 jongens van 16—19 jaar), waarvan de leden zich bereid verklaarden aan een aantal experimenten deel te nemen.
De onderzoeker ging uit van de volgende vraag (blz. 95):
'Een der belangrijkste taken waarvoor de Kinderbescherming zich geplaatst ziet is de opgave, jonge mensen (tot 21 jaar) op verschillende wijzen te 'veranderen', een en ander afhangende van de mate en intensiteit van hun 'niet-aangepastheid'.
De leefgroep zou één van de belangrijkste media zijn waarin deze 'verandering plaats vindt.
De leefgroep is, algemeen geformuleerd, de eenheid waarbinnen de jongen gedurende zijn verblijf in de inrichting geplaatst wordt. Deze eenheid fungeert als basis van waaruit hij naar school of naar zijn werk gaat enz.
Meestal is deze eenheid tevens eet- en slaapeenheid. De verzorging vindt hier ook plaats (kleding, bewassing, enz.)
Hiernaast kunnen in de inrichting o.a. activiteitsgroepen (voetbalclub, toneelclub enz.) en behandelingsgroepen voorkomen (groepscounceling bijeenkomsten, groepen waarin getracht wordt via persoons- of zaakgericht groepswerk jonge mensen te vormen enz.) Deze beide soorten groepen kunnen de leefgroep meer of minder overlappen of er geheel los van staan.
Een vraag die steeds meer naar voren komt, is of deze leefgroepen in de inrichtingen werkelijk kunnen bijdragen tot het 'veranderen' van de kinderen. Een tweede, hier direct mee verbonden vraag is, wat dan wel het karakter is van de optredende persoonlijkheidsveranderingen.'
De uitwerking van het onderzoek, vooral gebaseerd op de opvattingen van Bion en Thelen, zal zeker de sociaal wetenschappelijk geschoolde en belangstellende lezer boeien. De slotsom is dat de gedragsverandering na drie maanden in het algemeen gering is. Er is een zekere vermindering te constateren van de aanvankelijk per individu aanwezige 'ontevredenheid met zichzelf', tevens was er een toename van spanningen en ambivalente gevoelens in en ten aanzien van de groep. P. A.

oriënteringspunten rond het sociale werk

Peilingen door de Academie voor Sociale Wetenschappen en maatschappelijk Werk, Rotterdam. II. N.V. Uitgev. W. P. van Stockum & Zoon, Den Haag, 1966.

Een bundel van acht lustrum- en diesredevoeringen van drs. J. G. v. d. Ploeg, gehouden in de jaren 1954, 1956 en 1961 t/m 1966, gewijd aan resp. Levensovertuiging en Maatschappelijk Werk, Anthropologie en Maatschappelijk Werk, Wegen der algemeenheid, Sociale begeleiding van de sanering, De kernfuncties van het sociale en culturele werk, Wat is cultureel werk?, Opbouwwerk en mensbeschouwing, Het gesprek als communicatiemiddel.

persbericht

Per 1 februari 1967 begint de Academie voor Sociale Wetenschappen en Maatschappelijk Werk te Rotterdam (Graaf Florisstraat 58, telefoon 010 -25 97 40) weer met een tweetal opleidingen op het terrein van het opbouwwerk:

1e. De Urgentie-Opleiding, studierichting opbouwwerk.

Men moet in het bezit zijn van een diploma Middelbare School en tenminste 25 jaar oud zijn. In het 2de, 3de en 4de jaar moet de cursist een functie hebben in een van de soorten opbouwwerk, die ons land kent. (Territoriaal, functioneel of categoraal opbouwwerk). In het eerste jaar worden de colleges gehouden op woensdagavond en vrijdagavond van 19.30—22.00 uur. In het tweede tot en met het vierde jaar wordt gedurende 10 uur per week overdag (niet op zaterdag) college gegeven.

2e. Kadercursus opbouwwerk.

Bestemd voor hen, die in het bezit zijn van het diploma Sociale Academie en werkzaam zijn in het opbouwwerk. De bedoeling van deze cursus is opleiding voorleidinggevende functies in het opbouwwerk, respectievelijk tot docent/supervisor opbouwwerk aan een Sociale Academie.

Spreekuur iedere woensdagmorgen van 10.00—12.00 uur.

algemene bijstandswet

enkele uitspraken van gedeputeerde staten op beroepschriften (II)

bijstand ter voorziening in de kosten van aanschaffing van een voor een ernstig gehandicapte geschikt gemaakte personenauto

Bijstand is gevraagd ten behoeve van een ernstig gehandicapte persoon in de kosten van aanschaffing van een personenauto, die voor het gebruik door betrokkene geschikt moet worden gemaakt. Op grond van medische en sociale overwegingen wordt een invalidewagen door aanvrager onvoldoende geacht.
Burgemeester en Wethouders zijn van mening, dat noch op medische, noch op sociale gronden de kosten van aanschaffing van een auto in casu gerekend kunnen worden tot de noodzakelijke kosten van het bestaan, hetgeen wel het geval is met de kosten van aanschaffing van een invalidewagen. Derhalve zijn zij bereid in laatstbedoelde kosten bijstand te verlenen tot een bedrag van *f* 2000,—.
Gedeputeerde Staten overwegen dat appellant, indien hij beschikt over een invalidewagen, zich bij koud weer niet en bij gunstiger weersomstandigheden slechts in beperkte mate zelfstandig buitenshuis kan begeven.
Naar de mening van het college is het voor appellant, die reeds door ziekte in ernstige mate is gehandicapt, mede uit sociale overwegingen van zeer grote betekenis, dat gelegenheid bestaat, voor zover de lichamelijke toestand zulks toelaat, aan het maatschappelijk verkeer deel te nemen.
Dit is slechts mogelijk indien over een aangepaste auto wordt beschikt, zodat de aanschaffing van een dergelijk vervoermiddel voor betrokkene tot de noodzakelijke kosten van het bestaan behoort.
Beroep gegrond verklaard in die zin, dat alsnog bijstand moet worden verleend ter voorziening in de kosten die gemoeid zijn met de aanschaffing van een voor betrokkene geschikt gemaakte personenauto.
(G.S. Groningen 15 maart 1966, nr. 5637/D).

bescheiden vermogen; bezit van zelfbewoond huis

Echtgenote vraagt bijstand in de kosten van aanschaffing van extra kleding en dekens voor haar man, die incontinent is.
Burgemeester en Wethouders hebben de aanvraag afgewezen aangezien het huis, waarin betrokkenen wonen, hun eigendom is. De waarde van dit huis wordt getaxeerd op *f* 12.500,—. Op de woning rust een hypotheek van *f* 1850,—, zodat het vermogen van betrokkenen wordt gewaardeerd op *f* 10.650,—. Dit bedrag gaat *f* 4650,— uit boven het bedrag van *f* 6000,— dat ingevolge de door de gemeente gehanteerde richtlijnen bij de beoordeling van aanvragen om bijstand buiten beschouwing wordt gelaten.
Gedeputeerde Staten overwegen, dat artikel 7 1e lid der ABW geen uitsluitsel geeft omtrent de grootte van het buiten beschouwing te laten bedrag zodat, gezien het individuele karakter van de bijstandsverlening, in elk geval afzonderlijk dient te worden nagegaan of en in hoeverre sprake is van een bescheiden vermogen als bedoeld in genoemd artikel. Daarbij wenst het college mede in aanmerking te nemen de wijze, waarop het vermogen is belegd.
Nu het vermogen is belegd in een door appellante en haar echtgenoot (resp. 65 en 74 jaar oud) bewoond huisje, komt het redelijk voor dit vermogen buiten beschouwing te laten. Het inkomen van appellante en haar echtgenoot bestaande uit AOW-pensioen en ouderdomsrente, tezamen totaal *f* 75,69 in de week, is onvoldoende om ook

de kosten voor aanschaffing van extra kleding en beddegoed voor de echtgenote te dragen.
Beroep gegrond verklaard en bepaald dat aan appellante bijstand wordt verleend ad *f* 250,— onder voorwaarde, dat het bedrag wordt aangewend voor de aanschaffing van voor de echtgenoot benodigde kleding en beddegoed.
(G.S. Friesland 15 maart 1966, nr. 2837).

samenwoning

Betrokkene, gescheiden vrouw met 4 kinderen, vraagt om periodieke bijstand. Op grond van de samenstelling van het gezin kan zij niet werken. Een kostganger, die door haar wordt behandeld en beschouwd als behorende tot haar gezin, betaalt slechts *f* 15,— per week kostgeld. Deze kostganger betaalt aan zijn wettige vrouw, van wie hij gescheiden leeft, *f* 70,— per week alimentatie.
Burgemeester en Wethouders hebben de aanvraag afgewezen omdat betrokkene geacht wordt met de kostganger een gezin te vormen. Zij zijn van mening, dat deze kostganger het gezin van appellante in aanmerkelijk ruimere mate financieel zou kunnen steunen zonder zijn wettige echtgenote financieel te kort te doen.
Gedeputeerde Staten overwegen, dat de kostganger zich aan zijn morele financiële verantwoordelijkheid ten opzichte van appellante en haar kinderen grotendeels onttrekt. Echter blijkt, dat appellante een groot deel van het jaar onvoldoende inkomsten heeft voor zich zelf en haar kinderen om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te voorzien. Op grond van deze feitelijke situatie dient zij in aanmerking te komen voor bijstand.
Beroep gegrond verklaard.
(G.S. Noord-Holland 8 maart 1966, nr. 448).

geen bijstand t.b.v. een alleenstaande vrouw met 1 kind, dat niet meer haar directe en voortdurende zorg behoeft

Betrokkene, gescheiden vrouw met 1 kind van 6 jaar, verzocht om periodieke aanvullende bijstand. Zij werkt iedere dag van van 16.00 uur tot 18.30 uur en daarbij nog drie ochtenden in de week. Zij meent in het belang van haar huishouding en de opvoeding van haar kind niet nog meer werk te kunnen aannemen.
Burgemeester en Wethouders hebben de aanvraag afgewezen, aangezien zij van oordeel zijn, dat appellante door een grotere arbiedsprestatie het voor haar noodzakelijke inkomen kan verwerven.
Gedeputeerde Staten zijn van mening, dat een alleenstaande vrouw met 1 kind, dat niet meer haar directe en voortdurende zorg behoeft, in staat moet worden geacht te voorzien in de noodzakelijke kosten van het bestaan van zich zelf en het kind.
Beroep ongegrond verklaard.
(G.S. Utrecht 21 februari 1966, nr. 2801/440).

terugwerkende kracht tot 1-1-'65 van aanvraag om bijstand voor betaling van kosten van verpleging van meerderjarig kind in een inrichting

Door betrokkene is op 26 mei 1965 bijstand gevraagd ter betaling van de verpleegkosten van zijn meerderjarige dochter in een psychiatrisch ziekenhuis vanaf 1 januari 1965. Tot deze laatste datum heeft aanvrager de verpleegkosten steeds uit eigen middelen betaald.
Burgemeester en Wethouders hebben de bijstand verleend met ingang van 1 mei 1965.
Gedeputeerde Staten zijn van mening, dat op aanvrager, hoewel de meerderjarige

verpleegde zijn dochter is, geen wettelijke verplichting rust tot het verlenen van hulp bij het aanvragen van bijstand.
Het zou dan ook minder juist zijn bij de bepaling van de aan patiënte te verlenen bijstand rekening te houden met de late indiening van het verzoek door de aanvrager. Overigens kunnen in casu de gedane uitgaven op hun juistheid worden gecontroleerd terwijl, ook indien de gemeente tijdig van deze verpleging in kennis was gesteld, hierin niet op minder kostbare wijze zou zijn voorzien.
Daar de aanvrager voorts de verpleegkosten reeds tientallen jaren geheel uit eigen middelen heeft bekostigd zijn Gedeputeerde Staten van mening, dat het zeer schrijnend zou zijn, indien de door hem tijdens de werkingsduur van de Algemene Bijstandswet reeds betaalde kosten, niet ten volle worden gerestitueerd.

Beroep gegrond verklaard.

(G.S. Utrecht 23 februari 1966, nr. 3022-65/490).